

Redogörelse för miljökonsekvensbedömning

Program för Europeiska regionala utvecklingsfonden för Skåne-Blekinge 2021-2027

Det här är en redogörelse över hur Regionalfondsprogrammet Skåne Blekinge har tagit hänsyn till miljökonsekvensbedömningen av programmet, i enlighet med artikel 9 i EU-direktivet 2001/42/EG. En strategisk miljökonsekvensbedömning genomfördes i samband med framtagandet av programmet och färdigställdes i december 2020. Programmet Skåne-Blekinge godkändes av EU-kommissionen 2022-11-28.

Den här redogörelsen bör läsas tillsammans med programdokumentet för Skåne-Blekinge och med miljökonsekvensrapporten.

Regionalfondsprogrammet Skåne-Blekinge

Den övergripande visionen för regionerna är "Tillsammans stärker vi hållbar regional utveckling i Skåne och Blekinge. Programmet ska bidra till att stärka den regionala kapaciteten genom att öka produktivitet och innovation och genom att fokusera ännu mer på hållbarhet.

De två största övergripande socio-ekonomiska utmaningarna för Skåne-Blekingeprogrammet är låg sysselsättningsgrad och låg produktivitet.

Det är genom ett konkurrenskraftigt näringsliv som Skåne-Blekinge kan säkra både framtidens arbetstillfällen och välfärd. Regionerna satsar på innovation och stärkt samverkan mellan företag och forskning. Dels genom affärsutveckling i små- och medelstora företag, insatser för kompetensförsörjning, investeringar i testbäddar och grön omställning.

Digitaliseringen är både en utmaning och en möjlighet för företags fortsatta konkurrenskraft. Genom att rikta insatser för att fördjupa kunskap och kompetens kring digitaliseringens möjligheter och förmåga att ställa om för att utnyttja digital teknik vill vi öka konkurrenskraften och skapa nya affärsmöjligheter för små och medelstora företag i Skåne-Blekinge.

Parallellt med de socio-ekonomiska utmaningarna står Skåne-Blekinge inför globala och regionala miljöproblem kopplade till ohållbara levnadsvanor. Det är avgörande att en ökning i produktivitet och tillväxt inte åtföljs av en ökad belastning på våra ekosystem. Därför är en cirkulär biobaserad ekonomi särskilt viktig för programområdet inom livsmedels- och tillverkningsindustrin.

Den största möjligheten för Skåne-Blekinge att bidra till att möta de globala hållbarhetsmålen är genom att satsa på innovation och entreprenörskap inom områden som tydligt syftar till att ta fram hållbarhetslösningar. Det gäller i synnerhet miljö- och klimatutmaningarna.

Skåne-Blekinge bidrar till EU:s politiska mål om ett smartare Europa och ett grönare Europa genom följande specifika mål:

- Stärka forskning och innovation (SO 1.1)
- Stärka små och medelstora företags tillväxt och konkurrenskraft (SO 1.3)
- Utveckla färdigheter för smart specialisering (SO 1.4)
- Främja energieffektivitet (SO 2.1)
- Främja förnybar energi (SO 2.2)
- Främja övergången till cirkulär ekonomi (SO 2.6)

Miljöbedömning

Syftet med miljöbedömningen är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande av programmet så att en hållbar utveckling främjas. Reglerna kring hur miljöbedömningen ska göras och vad den ska innehålla anges i den svenska Miljöbalken 6 kap. I de generella instruktionerna till regionalfonden hänvisas till EU-direktiv 2001/42/EG, vilket i Sverige implementerats via Miljöbalken.

Anthesis har på uppdrag av Tillväxtverket gjort de strategiska miljöbedömningarna av samtliga åtta regionala program samt det nationella regionalfondsprogrammet, Interreg Öresund-Kattegatt-Skagerrak (Europeiskt territoriellt samarbete) och Fonden för en rättvis omställning.

Sammanfattning av miljökonsekvensbedömningen

Regionalfondsprogrammet för programperioden 2021–2027 i Skåne-Blekinge omfattas av Skåne och Blekinge län. Utifrån de förutsättningar och behov som Skåne-Blekinge har identifierat i sitt programutkast har det valt att prioritera satsningar inom politiskt mål Smartare Europa och Grönare och koldioxidsnålare Europa. Bedömningen är att dessa mål bäst skapar förutsättningar för utveckling i regionen, samtidigt som hållbarhetsdimensionerna både beaktas och bidrar till innovation och utveckling. Miljöbedömningen bygger på ett utkast till operativt program.

Programmet kommer att ha stora möjligheter att hjälpa region Skåne-Blekinge lösa sina ekonomiska, sociala och miljömässiga utmaningar genom att främja grön ekonomi, behålla värdefulla naturmiljöer och skapa möjligheter för företagens gröna innovation och tillväxt genom att främja cirkulär ekonomi.

Programförslaget bedöms även kunna bidra positivt till människors hälsa, genom till exempel sysselsättning och social inkludering. Därtill har programmet en stark koppling till Agenda 2030, EU:s hållbarhetsmål och svenska miljö- och folkhälsomål.

Satsningar inom det politiska målet Grönare och koldioxidsnålare Europa bedöms ha positiv påverkan på näst alla miljöeffekter samt befolkning och miljörelaterade hälsa. Genom att möjliggöra utveckling av förnybar energi, hållbar vattenförvaltning, cirkulär ekonomi och behålla biologisk mångfald och grön infrastruktur. I regionen är de viktiga delar eftersom mycket vatten och resurser används i regionens tillverknings- och livsmedelsindustri samt i lanthuset. En god vattentillgång och hållbar vattenförsörjning är en högprioriterad fråga för att locka företag och stimulera en industriell tillväxt. Genom att behålla en hög kvalitet på naturmiljöer är det möjligt att bevara ekosystemtjänster även för framtida generationer. Även det politiska målet "Smartare Europa" leder till positiva miljöeffekter främst genom att främja forskning och innovation genom grön ekonomi och hållbar produktion.

Samtidigt noteras att programmet innebär risk för negativ miljöpåverkan och att kravställningen för att uppnå ett Smartare och Grönare Europa är i vissa ställen svag. Det har bedömts att de små och medelstora företagens (SME) tillväxt kan innebära en risk för klimat, resurshushållning och naturmiljöer om det ska inte skapas på ett hållbart sätt. Det behövs flera åtgärder i programgenomförandet så att grön ekonomi främjas mest och att tillväxt inte kommer att bidra till negativ klimatpåverkan på lång sikt. För vissa av de särskilda målen är det därför viktigt att utformningen av programmets insatser sker på ett sätt som främjar hållbar utveckling och säkerställer att insatsen inte ger oönskade konsekvenser.

Således bör programmet, gärna tillsammans med övriga regionalfondsprogram, ta fram mekanismer för att tydligt styra mot hållbar utveckling och en smartare och koldioxidsnål ekonomi. Sådan styrning bör omfatta både programmets övergripande inriktningar och ambitioner, men också specificera vilka insatser som planeras, liksom mer tekniska aspekter som t.ex. rutiner för bedömning av ansökningar (där det finns en stor vikt av att ställa krav på SME:r), planering, genomförande och uppföljning av insatser, samt efterföljande forskning. Trots riskerna som nämnts ovan, bedöms förslaget till program inte resultera i betydande negativ miljöpåverkan.

Samråd

Avgränsningssamråd har genomförts med Naturvårdsverket och de regioner och länsstyrelser som kan antas bli berörda av omfattningen och detaljeringsgraden av miljökonsekvensbeskrivningen. Avgränsningssamrådet genomfördes genom att förslag till avgränsningar skickades ut som ett PM. Synpunkter samlades in via en webbaserad enkät. Svaren som inkom redovisas i miljökonsekvenstrappporten.

Remissvaren inkluderade förslag på åtgärder och insatser för att öka sannolikheten för positiva miljöeffekter och minska risken för negativ miljöpåverkan vid genomförandet av programmet. Samtliga remissvar har tagits i beaktande och varit ett värdefullt underlag i processen med den strategiska miljöbedömningen.

Remissförfarande

Miljökonsekvensbedömning skickades till programskrivarna i Skåne-Blekinge den 9 november 2020. . *Region Skåne svarade inte på remissen.*

Förslag till åtgärder i miljökonsekvensbedömningen

Insatser inom de två politiska målområdena bör väljas och utformas så att hållbar utveckling främjas. Därför bör programmet, gärna tillsammans med övriga regionalfondsprogram, ta fram mekanismer för att tydligt styra mot hållbar utveckling och en smartare och koldioxidsnål ekonomi. Sådan styrning bör omfatta både programmets övergripande inriktningar och ambitioner, liksom mer tekniska aspekter som exempelvis rutiner för bedömning av ansökningar, planering, genomförande och uppföljning av insatser, samt efterföljande forskning.

Förslag på justeringar för det politiska målet "Smartare Europa"

- Att tillgängliggöra infrastruktur för forskning och utveckling, exempelvis i form av testbäddar, laboratorium, pilot-och demoprojekt, gör det möjligt att även belysa vikten av hållbar utveckling.
- Tydliggöra kopplingen mellan effekter inom smart specialisering och miljö. En viktig del i smart specialisering är att välja prioritetsområden. Kan prioriteringar i programmet styras mot stöd till exempelvis miljödriven, tjänste-och social innovation ökar givetvis möjligheterna till en positiv klimatpåverkan och att främja en hållbar utveckling.
- Satsningarna på små och medelstora företag bör också omfatta aktiviteter som särskilt adresserar unga och ungas tillgång till arbetsmarknaden.
- Ta hänsyn till var i regionen kommande insatser och nyetableringar förläggs för att motverka segregation.
- Planera finansieringar på det sättet att företagets tillväxt främjas genom grön och cirkulär ekonomi för att minska negativa effekter på resurshushållning.

Förslag på justeringar för det politiska målet "Ett grönare Europa"

- Ta med incitament för att minska den totala energianvändningen kopplat till hög tillväxt i regionen.
- Prioritera insatser inom styrkeområden som Hållbar energi och miljöteknik, eller Teknik-och tjänsteutveckling inom industrin som leder till ökad energi- eller resurssnålhet.
- Prioritera multifunktionella markanvändningen exempelvis för förnybar energi.
- Säkerställa att genom grönare och koldioxidsnålare produktion kulturmiljö också ska bevaras.

Hur har miljökonsekvensbedömningen integrerats i slutliga programmet?

Miljökonsekvensbeskrivningen föreslog att ta fram mekanismer för att tydligt styra regionalfondsprogrammen mot hållbar utveckling och en smartare och koldioxidsnål ekonomi. Tillväxtverket har integrerat detta i urvalsprocessen av projekt för samtliga program inom regionalfonden, inom kvalitetskriteriet Hållbar förändring. Projekten ska i sina ansökningar visa hur de har bedömt sin hållbarhetspåverkan samt om projektets resultat har förutsättningar att bli bestående och bidra till en hållbar utveckling.

Miljökonsekvensbedömningen var i flera delar svår att implementera i programmet. Framförallt för att den byggde på ett väldigt tidigt utkast som inte innehöll någon budgetfördelning eller indikatorer. Vissa råd rör främst socioekonomiska frågor och är svåra att värdera och relatera till den socio-ekonomiska analys som gjordes för Skåne-Blekinge vid starten av programskrivandet. I MKB görs bedömning exempelvis under "miljörelaterad hälsa", men analysen handlar istället om att arbetstillfällena leder till bättre hälsa, vilket rimligen inte är samma sak. På liknande sätt är det inte möjligt för programskrivarna att få in skrivningar om vikten av ungas inträde på arbetsmarknaden som en del av programmets miljöuppfyllande eftersom effekthärledning saknas. Flera av rekommendationerna i MKB är också reflektioner snarare än rekommendationer vilket gör införandet av dessa för icke-experter svårt.

För att i någon mån få till en hårdare styrning mot hållbarhet, kopplat till effektlogik som efterfrågas i MKB, har programmet använt sig av vissa specifika indikatorer så som "SMF som utvecklar cirkulära produkter, processer & affärsmodeller" (SWR01b) och interventionstyper som "Forsknings- och innovationsprocesser, tekniköverföring och samarbete mellan företag, forskningscentrum och universitet med inriktning på en koldioxidsnål ekonomi, klimatreiliens och klimatanpassning (029)". Ambitionen är att detta också i någon mån följer rekommendationen att tydligare använda testbäddar och liknande projekt mer riktat mot hållbar utveckling.

Efter MKB utvecklades Skåne-Blekinge-programmet med tydligare skrivningar om Grön omställning och Miljömässiga utmaningar i kapitel 1 där utmaningarna för programmet läggs fram. Dessa ska i högre grad koppla an till de mål och föreslagna insatser som presenteras i kapitel 2 under det gröna målet.

Programmet utvecklades också med att prioritera ner antalet specifika mål under ett Grönare Europa till enbart 2.1, 2.2 och 2.6 där det senare; cirkulär ekonomi, blir tänkt att kunna användas för en bredare typ av satsningar som i viss mån också innefattar vattenfrågor och biologisk mångfald. Förhoppningen är att detta kan leda till större genomslagskraft och möjliggöra satsningar på testmiljöer inom det gröna målet, t.ex. kopplat till cirkuläret i livsmedelsindustrin.

Skrivningarna kring 2.1, 2.2 och 2.6 har utökats och förtydligats kring exempelvis fossilfritt och vilken typ av gas som avses (fossilfri).

Koppling till Agenda 2030 på delmålsnivå har lagts in i de specifika målen för ett Grönare Europa.